

РОЗВИТОК СПІЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ЄС

Військова агресія Росії відносно України та інших країн; безмежні потоки мігрантів з мусульманських держав, які рокам перебувають в стані війни; зростання кількості терористичних актів в країнах ЄС; напружена ситуація на світовій політичній арені – все це змушує ЄС доволі серйозно замислитись про консолідацію зусиль щодо створення ефективного механізму забезпечення власної безпеки ЄС. Однак, нажаль, слід визнати, що ґрунтовної розробки цього питання поки що не здійснено. Вітчизняні автори, як правило, більшість своїх праць пов'язують з питаннями співробітництва між Україною та ЄС в напрямку забезпечення безпеки.

Дане питання ставилося ще на початку існування Союзу як такого [6; 7]. Оскільки необхідність створення ЄС була викликана не тільки економічними цілями, але і об'єднанням сил з метою попередження воєнних конфліктів, на що вказує спроба створити Європейське оборонне співтовариство у 1952 р. Однак, через відхилення такої пропозиції Францією, питання відійшло на другий план, хоча й не зникло зовсім.

Стурбованість ЄС питаннями забезпечення власної безпеки, створенням відповідної системи і її організації проявила себе у прагненні активізувати Спільну зовнішню та безпекову політику (СЗБП). Проте з моменту свого започаткування (Договір про ЄС, 1992 р.) СЗБП виявилася неефективним політико-правовим та інституційним механізмом. Тому в 1999 р. Європейський Союз запровадив нову ініціативу з назвою Європейська політика безпеки та оборони (ЄПБО) [1].

В процесі підготовки і підписання Лісабонського договору питання безпеки також не було залишено поза увагою. Юридичну основу для Спільної політики безпеки і оборони ЄС (СПБО) заклали три основні положення договору: про «постійну структурну співпрацю» з можливістю окремих груп країн утворювати військові формування для виконання визначених завдань; про «солідарність» дій ЄС у відповідь на терористичні, природні чи антропогенні катастрофи; про «взаємну допомогу» як зобов'язання країн-членів ЄС допомагати іншим країнам чи країні

¹ Студентка 5 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

у випадку збройної агресії відповідно до Статуту ООН. Загалом до завдань і напрямів СПБО включено: спільні дії щодо роззброєння; гуманітарні й рятувальні операції; запобігання конфліктам і миротворча діяльність; здійснення кризового управління. Ключовим принципом «структурної співпраці» держав в рамках СПБО є добровільність та можливість припинення участі [2].

На думку Слюсаренко Ю. А. та Шпак Д. Р., дана сфера інтеграції не може розвиватися на всю потужність, через статус нейтралітету деяких країн-членів, а саме Австрії, Швеції, Фінляндії. Це створює також певну проблему зі концепцією створення внутрішніх військ Союзу [3].

Важливим кроком стало створення в 2004 р. Агенства у сфері розвитку оборонного потенціалу, наукових досліджень, закупівель зброї, так зване Європейське оборонне агенство, яке на даний час є основним органом щодо здійснення СПБО під юрисдикцією Ради. В Агенстві представленні міністри оборони від кожної держави-члена. На даний час всі країни-члени, крім Данії, є учасниками Агенства. Норвегія, яка не входить до ЄС, отримала право брати участь у діяльності агенства, але без права голосу [3].

Протягом останнього десятиліття у світовій політиці відбулися значні зміни, що призвели до концептуального перегляду способів та засобів забезпечення міжнародної безпеки. Передусім йдеться про склад, зв'язки, динаміку та масштабність загроз як на національному, так і на міжнародному рівні. Поява нових загроз та необхідність побудови відповідної стратегії реагування стало викликом для європейської безпекової політики [1].

Якщо раніше держави Євросоюзу у питаннях безпеки покладалися цілком на політико-оборонний механізм НАТО і політичний механізм ОБСЄ та ООН, то віднедавна проблеми безпеки чим далі набувають актуальності для європейської політики і стають «внутрішнім пріоритетом» Європейського Союзу. Створення і розвиток військових контингентів дозволили Євросоюзу взяти на себе виконання миротворчих місій як на європейському континенті, так і поза його межами [1].

Рішення про необхідність активізації в рамках Євросоюзу співробітництва щодо зміцнення військового потенціалу, особливо у сферах концентрації військових ресурсів та їх спільного використання, було прийнято на засіданні міністрів оборони країн ЄС в м. Гент (Бельгія) в 2010 р. Воно було обумовлено різким скороченням оборонних

бюджетів країн-членів, викликаним економічною кризою. У зв'язку з цим передбачалася систематична оцінка військового потенціалу кожної з держав, визначення військових сфер, в яких може розвиватися співробітництво з іншими країнами-членами. Особливо підкреслювалась роль Європейського оборонного агентства (EOA) у визначенні сфер військового співробітництва та створенні відповідних експертних груп. Фактично, саме Гентська ініціатива заклала основу нового інтеграційного проекту, що отримав назву «Pooling & Sharing» (P&S), спрямованого на раціональне використання військових потенціалів країн ЄС на основі рольової спеціалізації [4].

В основі курсу на європейську інтеграцію у сфері безпеки і оборони лежить бажання Євросоюзу щодо набуття ролі самостійного і впливового гравця на міжнародній арені, і, отже, формування політики безпеки, що спирається на власні сили і засоби, включаючи військово-цивільний оперативний потенціал. Ця тенденція підтверджується резолюцією Європейського парламенту від 22 листопада 2012 р. Головна думка цього документа – необхідність гарантування активної ролі ЄС у забезпеченні своєї безпеки. Зокрема, резолюція відображає стурбованість можливим «стратегічним занепадом Європи» через скорочення оборонних витрат європейських країн та «маргіналізацію» спільної зовнішньої та безпекової політики [4].

На погляд європейських експертів, виконання завдань у цій сфері ускладнюватиметься внаслідок посилення російського тиску на ЄС з метою припинення/нерозширення європейських санкцій проти Росії, «руйнування єдності» Євросоюзу та «витіснення США із Європи» [5].

На сьогодні представники Євросоюзу відзначають однаковість країн-членів ЄС і США у їхньому сприйнятті агресивних дій Росії проти України та наголошують, що ускладнення відносин з офіційною Москвою вже призвело до суттєвого збільшення військової присутності у східноєвропейській країнах-членах ЄС сил НАТО. Водночас вважається, що розвиток ситуації вимагає проведення додаткових навчань збройних сил Альянсу у Балтійському регіоні та подальшого впровадження у країнах-членах ЄС заходів із протидії так званій «гібридній війні». Все це має насамперед запобігти реалізації Росією схожого на український сценарію в країнах Балтії. На рівні ЄС також наголошується, що доцільно створити нову стратегію (концепцію) Європейського Союзу у сфері оборони, у розробці якої мають взяти активну участь

східні країни-члени ЄС. Вказується, що у новій стратегії безпеки ЄС особливе місце має надаватися Україні [5].

На тлі європейської безпекової дискусії особливого резонансу набула ідея президента Єврокомісії Ж.-К. Юнкера створити «загальноєвропейську армію», завдяки якій «Європа зможе відреагувати на загрозу безпеці як країнам-членам, так і сусіднім з ЄС країнам та дати Росії зрозуміти, що ЄС серйозно налаштована відстоювати власні цінності». Не зважаючи на те, що вказана ідея викликала неоднозначну реакцію у країнах-членах ЄС (від однозначної підтримки до несприйняття), її подальше обговорення виносилося на черговий саміт Євросоюзу у червні 2015 р. [5].

Сьогодні можна говорити про наближення до окреслених стратегічних орієнтирів. У той же час цей амбітний проект досі не реалізований.

Отже, Європейському Союзу зараз конче необхідно вирішити питання власної безпеки. Зовнішніх загроз стало надзвичайно багато. І якщо не буде вчасно проведено роботу по цьому питанню, то у підсумку все може закінчитись дуже плачевно. Не можна залишатись осторонь, коли навколо йде війна!

Література:

1. Снігир О. Європейська політика безпеки і оборони: стратегічні аспекти співпраці України з ЄС – визначення напрямів та формату. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/November/2.htm>

2. Грубінко А. Лісабонській договір та юридичне закріплення спільної зовнішньої політики і політики безпеки ЄС // Юридичний журнал. – 2010. – № 7. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3567>

3. Слюсаренко Ю. А., Шпак Д. Р. Правові аспекти здійснення і реалізації спільної зовнішньої безпеки, політики безпеки Європейського Союзу [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/viewFile/98/72

4. Александров О. С. Щодо результатів розгляду Радою Європейського Союзу питання стану та розвитку Спільної політики безпеки та оборони. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1457/>

5. Тенденції розвитку внутрішньої і зовнішньої політики ЄС: виклики, ризики та небезпека для України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/ForeignPolicyEU/>

6. Яковюк І. В. Спільна зовнішня політика і політика безпеки Європейського Союзу: історія питання // Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. / ред. кол. : Ю. П. Битяк та ін. – Х. : Право, 2005. – № 10. – С. 76–87.

7. Яковюк І. В. Історичні передумови і основні етапи європейської інтеграції / І. В. Яковюк // Вісн. Акад. прав. наук України. – № 4. – 2003. – С. 82–92.

Науковий керівник: д-р юрид. наук, професор кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого І. В. Яковюк

І. В. Сабадаш¹

ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОПЕНГАГЕНСЬКИХ КРИТЕРІЇВ

Станом на сьогодні вектор зовнішньої політики України визначений як ніколи чітко та односторонньо, а саме на асоціацію з ЄС. На шляху до євроінтеграції у нашої держави виникають суттєві проблеми, які є значними перепонами здійснення вищезазначеної мети. На момент підписання «Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими Співтовариствами та їх державами – членами та Україною» у 1994 р. Існували дві суттєві проблеми: 1) відповідність законодавства України законодавству ЄС; 2) інституційна спроможність до його належного виконання [1, с. 3]. Якщо на сучасному етапі розвитку нашої держави перша проблема характеризується успішністю та ефективністю свого вирішення, то розв'язання другої проблеми, на думку автора даної статті, є суттєвим бар'єром на шляху до повноцінної євроінтеграції України.

Для кожної країни, що виявила намір стати членом ЄС, основним «дороговказом» є Копенгагенські критерії членства у ЄС (далі К.к.), що були схвалені на засіданні Європейської Ради у Копенгагені у червні 1993р., які включають у себе три основні блоки вимог: політичні, економічні та інші [2; 9]. Верховна Рада України здійснювала та продовжує

¹ Студент 1 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.